

*Farkas Zita*

Umeå Egyetem, Svédország

## **Az abortusz szigorítása, mint nemzeti „emancipáció”**

### **A magyar kormány abortusz retorikájának csapdái**

2011-ben újból fellángoltak az abortusz körüli viták Magyarországon annak következtében, hogy a kormány a magzat életének védelmét sikeresen beiktatta az Alkotmányba. Ugyanebben az időszakban a kormány abortuszellenes tudatformáló plakátkampányt indított. A médiában megjelent kormánypárti politikusok, mint például a Nemzeti Erőforrás Minisztérium államtitkára, Soltész Miklós, illetve Semjén Zsolt miniszterelnök helyettes, váltig hangoztatták, hogy ezek az intézkedések nem fognak az abortusz szigorításához vezetni. Tanulmányom során azt elemzem, hogy hová vezetnek, vezethetnek ezek a módosítások, és hogy a kormány tagjai hogyan érvelnek e módosítások szükségessége mellett. Rámutatok arra, hogy a kormány abortusz diszkurzusában az ideális „érett” társadalom létrehozása érdekében az abortusz teljes tilalma mellett foglal állást. Egyfelől a kormány állítása szerint a magzatvédelmi intézkedések ellenére nem áll szándékába semmiféle szigorítás életbe léptetése, ugyanakkor határozott állásfoglalása értelmében végső célja egy olyan társadalom létrehozása, amely előlépésnek tekinti az abortusz tilalmának bevezetését. Az ellentmondást a cinikus retorikai keret oldja fel – és leplezi is le egyben.

### **Az abortusztörvény patriarchális gyökerei**

A feminista diszkurzusban a prostitúció, a pornográfia és az abortusztörvény általában együtt fordul elő, mivel ezeknek a törvényeknek a középpontjában a női szexualitás, a női test és a nő teste feletti önrendelkezési jogának kérdései állnak. A prostitúció és a pornográfia esetében, a feminista álláspont nem egységes. Az 1970-es évek óta heves viták folynak a körül, hogy legalizálják-e vagy sem a prostitúciót és a pornográfiát; és ha igen, milyen

körülmények megléte mellett.<sup>1</sup> Az abortusz esetében viszont a feminista álláspont nagyjából egységesen megengedő. A feminista diszkurzusban létezik ugyan abortusz ellenes felfogás is, azonban ez az álláspont marginális. Serrin M. Foster (2004), az 1994-ben alapított, abortusz ellenes „Feminists for Life of America” szervezet elnökének a megfogalmazásában az amerikai „pro-life”, magzati életet védő feministák az abortusz elkerülését javasolják. Szerintük „az abortusz csupán egyik tünete, de nem a megoldása a nőknek a munkahelyen, a családban és a társadalomban folytatott szüntelen küzdelmének”<sup>2</sup> (35, saját fordítás). Céljuk a nem kívánt terhesség megelőzése és a kisgyermekes nők számára biztosított szociális szolgáltatások megerősítése. Foster hosszasan tárgyalja a különböző megelőzési lehetőségeket és támogatási formákat. Fő érve az abortusz ellen kizárólag az, hogy a nem kívánt terhesség esetében az abortuszt nem lehet megoldásnak tekinteni. Ez az érv azonban nem mond ellent az abortusz mellett érvelő feminista nézőpontnak. Az abortusz elérhetővé tétele mellett érvelő feministák (Lucinda Cisler (1969), Rosalind Pollock Petchesky (1986), Marge Berer (1988), Drucilla Cornell (1995), Karyn Sandlos (2000), Dorothy McBride Stetson (2001)) egyáltalán nem megoldásként tekintenek az abortuszra, ahogyan azt a magzati életet védők állítják, hanem szükséges eljárásként. Az abortusz mellett érvelő feminista diszkurzus viszont nem ebből a szemszögből közelíti meg a kérdést: ők az önrendelkezési jogra fektetik a hangsúlyt.

Az abortuszt ellenző feminista beszédmód nem beszél sem önrendelkezési jogról, sem a magzat elhajtásáról, mint gyilkosságról, vagyis elhatárolódik az abortusz-diszkurzus két ellentétes felfogású csoportjának a vitájától. Az érvelés hiányára való tekintettel, Foster cikke leginkább arra példa, hogy a feminista gondolkodásmód nehezen egyeztethető össze az abortusz tilalmával. Kizárólag akkor, illetve addig működik a konzervatív beszédmód a magzati élet szentségére hivatkozó, s az abortuszt „gyilkosságként” tételező felfogásáról, ha bizonyos problémákat, legfőképp a nők önrendelkezési jogának a kérdését, figyelmen kívül hagyjuk.

---

<sup>1</sup> A radikális feministák szerint, mint például Andrea Dworkin (1988), Catherine MacKinnon (1989, 2005) és Melissa Farley (2004), a prostitúció és a pornográfia a nők elnyomásának és kihasználásának patriarchális eszközei. Ennek következtében hevesen ellenzik a prostitúció és a pornográfia legalizálásának bármilyen formáját. A liberális feministák azonban, mint például Margo St. James (1989) és Laura María Agustín (2007), az egyén szabad választási jogával érvelve elfogadhatónak tartják a prostitúciót abban az esetben, ha ez az üzleti tranzakció a prostituált saját elhatározásából jön létre. Olyan prostitúció törvény mellett foglalnak állást, amely védelmet biztosít a prostituáltaknak és törvényes szolgáltatásnak ismeri el a munkájukat.

<sup>2</sup> Eredeti szöveg: “abortion is a symptom of, not a solution to, the continuing struggles women face in the workplace, at home and in society” (Foster 35).

Míg a feminista és a liberális diszkurzusok az egyén önrendelkezési jogának nevében az abortusz mellett foglalnak állást, a keresztény és a jobboldali csoportok az abortusz betiltása, de legalábbis szigorítása mellett érvelnek. Az abortusz körüli vita két fő ellentétes csoportra oszlik: a választás szabadsága mellett érvelő beszédmód az abortusz mellett foglal állást, míg a magzati élet mellett érvelő beszédmód a magzat életének érdekében, az abortusz betiltásáért harcol. A „pro-choice” alapelve, hogy a törvénynek meg kell engednie, hogy a nő, mint individuum szabadon döntsön, szabadon rendelkezzen teste felett. Paradox módon, mivel minden törvény meghatározza, hogy milyen feltételek között vihető végbe egy bizonyos cselekvény, a legliberálisabb abortusztörvény is lényegében korlátokat szab a nő önrendelkezési jogának. Az abortusztörvény megteremti azokat a jogi, intézményes kereteket, amelyek értelmében kirajzolódik, hogy milyen feltételek teljesülése esetén engedélyezett a terhesség megszakítása. A törvényen keresztül az állam lényegében a nő teste felett rendelkezik: megszabja, hogy a nőnek milyen feltételeknek kell eleget tennie ahhoz, hogy abortuszkérelmét elfogadják. Ezen túl a törvénybe foglalás igénye indirekt módon arra is utal, hogy az abortusz valamilyen formában a bűncselekmény csírájának lehetőségét hordozza magában. Ha a nő nem járja végig a „törvényes” utat, azaz nem fordul orvoshoz, nem kérelmezi a megfelelő hatóságtól a beavatkozást, ha saját maga vet véget terhességének, bűncselekményt követ el. Magyarországon az a nő, aki a magzatát elhajtja vagy elhajtja egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, míg az a személy, aki elősegíti ennek a bűnténynek a véghezvitelét három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A Büntető Törvénykönyv 169.§ paragrafusában, a „Magzatelhajtás”, „A személy elleni bűncselekmények” fejezetben szerepel. A bűncselekmények között szerepel az „Emberölés”, az „Erős felindulásban elkövetett emberölés” és az „Öngyilkosságban közreműködés”. A „magzatelhajtás” paragrafusának szöveggörnyezete fontos hallgatóságos jelentéssel ruházza fel a magzatelhajtást. Elsősorban a magzatot burkoltan személynek tekinti annak következtében, hogy a magzatelhajtást „személy elleni bűncselekmények” közé sorolja. Abban az esetben, ha a magzatelhajtás a terhes nő beleegyezésével történik, a magzat lesz az a „személy”, aki ellen bűncselekményt követnek el. Annak ellenére, hogy a paragrafusban nem fordul elő a „gyilkosság” terminus, azáltal, hogy a magzatelhajtás „az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények” (XII. fejezet, I. cím – kiemelés tőlem) közé van sorolva, egyfajta gyilkosságnak tekinthető, amelyet a magzat „személye” ellen követnek el. Ezek a burkolt jelentések, azaz a magzat, mint személy és a magzatelhajtás, mint gyilkosság, a magzati életet védő álláspont retorikájának fő érveit tükrözik.

A magzati életet védő álláspont szerint az abortusz nem más, mint gyilkosság, vagyis az abortusz végül is élet és halál feletti döntés. Az abortusz ellenes kampány a nő jogai helyett, a magzat jogait részesíti előnyben. Az abortusz ellenes kampány logikája (akár feminista, akár konzervatív patriarchális nézőpontból szóljon meg) elkülöníti, elkülöníthetőnek tételezi a magzatot a nő testétől, és mint különálló, autonóm egyénről beszél róla, akinek a fogantatás pillanatától joga van az élethez. Az abortusz körüli vita így szükségképp a nő *vagy* a magzat jogainak a vitájává alakul.

Miért kell egyáltalán az abortuszt törvénybe foglalni? Az abortusz nemcsak a női szexualitás kérdéséhez kötődik szorosan, hanem a nő legfontosabbnak ítélt társadalmi szerepéhez, az anyasághoz is. A heteroszexuális családközpontúságot szentesítő ideológia a nő nemi szerepét a gyerekszülésre és az ebből magától értetődően következő anyaságra redukálja (Betty Friedan 1963; Kate Millett 1969 és Stevi Jackson 1999). Tehát azt a nőt, aki kizárólag azért dönt az abortusz mellett, mert nem akar gyereket, a társadalom bűnösnek bélyegzi, mivel a neki kijelölt nemi szerepe ellen cselekszik. A politikai életben a nő anyai szerepének a fontosságát gyakran alkalmazzák a "kihal a nemzet" propagandában. Ebben a politikai retorikában a gyerekszülés nemcsak a nő társadalmi nemi szerepének teljesítését jelenti, hanem a nő nemzeti kötelességére is utal. Innen nézve a nő hazaszeretete abban nyilvánul meg, hogy minél több gyereket szül a nemzet érdekében (Yuval-Davis 1997). Ebben az ideológiai keretben az abortusz többszörösen elítélendő tetteként jelenik meg. Így, ha adott társadalmi helyzetben az abortusz tilalma nem érhető el feminista és liberális szervezetek heves ellenkezése miatt, akkor marad az abortusz szigorításának a lehetősége.

Az abortusztörvény szükségességét illetően azt szeretném kiemelni, hogy törvény pusztá léte, függetlenül attól, hogy mennyire liberális vagy sem, a patriarchális társadalmi berendezkedésnek a következménye és ennek a társadalmi rendszernek a fenntartását szolgálja. Ailbhe Smyth (1996) az írországi abortusztörvénykezés politikai és társadalmi kontextusát elemző cikkében meggyőzően szögezi le, hogy mindenféle abortusz-törvénynek, a legliberálisabbnak is, végső célja a patriarchális rendszer uralmának fenntartása a nő(i) szexualitás(a) felett:

A törvényt, minden egyes esetben, mind az írt és az európai, arra használják, illetve arra hivatott, hogy *szabályozza* és *ellenőrizze* a nők reprodukciós tevékenységét. A reprodukció kapcsán a törvényre való hivatkozás mindig arról szól, hogy *kinek* van hatalma arra, hogy ellenőrizze a női szexualitást. Tekintetbe véve, hogy az európai jogi és igazságügyi rendszerek filozófiája és történelme, mint tudjuk, patriarchális, és személyi állományuk erősen férfiak uralta, a feministák nem bízhatnak ennek a

rendszernek azon képességében, hogy jelentősen és hosszútávon növelje a nők szabadságjogait.

(Smyth 129, saját fordítás, kiemelés az eredeti szövegben).<sup>3</sup>

Smyth az európai uniós intézményrendszert illető kiábrándultságának alapja az, hogy az Európai Unió elhatárolta magát bármiféle beavatkozástól Írországból az abortusztörvény körüli 1992-ben és 2002-ben zajló vita során és nem támogatta azokat a törekvéseket, amelyek az EU egyik legszigorúbb abortusztörvényének az enyhítésére irányultak<sup>4</sup>. Mindezek ellenére Smyth nem elégszik meg egy liberális abortusztörvény reményével. Rámutat valamennyi abortusztörvénykezés patriarchális hátterére és felhívja figyelmünket arra, hogy az abortusztörvény „dereguláció”-ja (Smyth 129) választ adhat a női jogok biztosítására és megerősítésére.

Ha szemügyre vesszük Európa országainak abortusztörvényeit, a Smyth által javasolt jövőkép nemcsak távolinak, egyenesen utópisztikusnak tűnik. De azért létezik olyan ország, amely jelenleg nem tartja szükségesnek, hogy a nők reprodukciós jogait törvénykezésnek vesse alá. Kanada azon kevés államok közé tartozik, ahol az abortusz nincs alávetve jogi szabályozásnak (Brodie, Gavigan és Jensen 1992). A törvény hiánya azonban még mindig nem garantálja teljes mértékben az abortuszt, hiszen ahhoz biztosítani kell a hozzáférhetőséget klinikák felállításával és a nők anyagi támogatásával.

Az európai országok között Magyarország 1992-es abortusztörvénye a legliberálisabb törvények közé tartozik. A FIDESZ többségű két magyar kormány (1998-2002; 2010-től napjainkig) az elmúlt években, 2000-ben és 2011-ben, különböző, közvetett és közvetlen módosítási javaslatokkal

<sup>3</sup> Eredeti szöveg: “The law, in every single instance, both Irish and European, is used or called upon to *regulate* and *control* women's reproduction. Appeals to the law in respect of reproduction are always about *who* has the power to control women's sexuality. Given that the legal and the judicial systems as we know them in Europe are patriarchal in their philosophy and history, and heavily male-dominated in terms of their personnel, feminists should not be optimistic about the ability of that system to provide substantially and consistently greater freedoms for women” (Smyth 129, kiemelés eredeti szövegben)

<sup>4</sup> Írországból kizárólag abban az esetben engedélyezett az abortusz, ha a terhesség a nő életét veszélyezteti. A veszélyek közé sorolják az öngyilkosság lehetőségét is (IPPF, 41). A törvény előnyben részesíti a magzat élethez való jogát, amelyet az Ír Alkotmány 1983-as referendum során megszavazott 8-dik Módosítása tartalmaz (Smyth 110). Míg törvénybe ütköző szándékosan véget vetni a terhességnek, az ír Orvosi Tanács etikai irányelvei kimondják, hogy nem minősül etikátlannak, ha a terhes nő standard orvosi kezelésének mellékhatásaként a magzat méhen belül elhalálozik (Medical Council, Ireland Sec1:44). A terhes nőnek engedélyezett, hogy külföldön igényeljen abortuszt és nem ütközik törvénybe információt szolgáltatni külföldi abortusz lehetőségekről (Citizens Information 2012. augusztus 15.). A külföldre utazás és az abortuszról szóló szabad információszolgáltatást az 1992-es referendum során szavazták meg (Smyth 124).

próbálta és próbálja elérni a jelenleg hatályos 1992-es abortusztörvény megváltoztatását. Ezek a módosítások azonban távol állnak attól, hogy Smyth abortusztörvény nélküli Európájának megvalósítását elősegítsék. Ellenkezőleg, a javasolt módosítások az abortusz szigorításához vezetnének.

A továbbiakban a magyar írott médiában kialakult abortusz vitát<sup>5</sup> elemezve arra koncentrálok, hogy hová vezetnek, vezethetnek ezek a módosítások, és hogy a kormány tagjai mivel indokolják, hogyan érvelnek a módosítások szükségessége mellett. Elemzésem a kormány 2011-es abortuszzellenes plakátkampányát tárgyaló újságcikkekre szorítkozik. Azon belül is főképpen a kampányt elindító Nemzeti Erőforrás Minisztérium államtitkárának, Soltész Miklósnak, illetve Semjén Zsolt miniszterelnök helyettesnek a kijelentéseire koncentrálok, abortusz ellenes retorikájuk ideológiai vetületeire kívánok rámutatni. Azonban ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk az abortusz vita hazai és külföldi vonatkozásairól, először röviden áttekintem a hatályos európai törvénykezési gyakorlatot, hogy ezen belül helyezzem el a magyarországi abortusztörvény körül kialakult legújabb vitát.

## Az európai abortusztörvények jellemzői

Az abortusztörvényt a következő három paraméter alapján szokták vizsgálni: hozzáférhetőség, időtartam, és az engedélyezéshez szükséges feltételek.<sup>6</sup> Európában a hozzáférhetőség változó. A teljes tiltástól a kérésre hozzáférhetőségig terjed. Egyetlenegy ország van csupán, ahol nem engedélyezett az abortusz semmi körülmények között. Máltán még abban az esetben sem lehet abortuszt végezni, ha a terhesség az anya életét veszélyezteti (Malta: Criminal Code 95). Írországban az abortusz szigorú feltételekhez van kötve. Abortusz csak abban az esetben engedélyezett, ha veszélyben forog az anya élete. Érdekes módon a veszélyek közé tartozik az öngyilkosság is (IPPF 41). Írországban tehát annak a nőnek, aki mindenféleképpen az abortusz mellett dönt, egyetlenegy lehetősége van, hogy elérje célját. Az öngyilkossági kísérlet vagy az öngyilkossággal való fenyegetés az abortusz engedélyezéséhez vezethet. A nő válságos lelki állapota számos abortusztörvényben megjelenik, mint az egyik hozzáférést

<sup>5</sup> Az elemzés vizsgált időszaka a 2011-ben kialakult abortusz vita. Mivel a tanulmány fő célja a kormány politikusainak az abortusz vita során tett kijelentéseinek az elemzése, az újságcikkek szelekciójának során azokra a cikkekre koncentráltam, amelyekben ilyen jellegű kijelentések szerepelnek. A felhasznált források a *HVG*, *Index*, *Femina.hu* és a *Mindennapi.hu*.

<sup>6</sup> Az International Planned Parenthood Federation: European Network által összeállított dokumentum ezeknek a paramétereknek mentén mutatja be az európai országokban jelenleg érvényben lévő abortusztörvényeket.

garantáló szükséges feltétel. Ez a feltétel arról árulkodik, hogy mennyire drasztikus helyzetbe hajlandó a társadalom sodorni a nőt, míg végül is megengedi neki a magzatelhajtást. Továbbá azt az előítéletet is illusztrálja, hogy a nő kizárólag súlyos lelki állapotban hozhat ilyen döntést, és az abortusz semmi esetben sem lehet öntudatos választás.

A legtöbb európai országban, mint például Svédországban, Franciaországban, Németországban, Szlovákiában, Hollandiában az abortusz kérésre hozzáférhető. Ezen országok közé tartozik Magyarország is. Egyes országokban azonban - Ciprusban, Luxemburgban, Finnországban, Lengyelországban, Portugáliában és az Egyesült Királyságban - abortuszt kizárólag bizonyos esetekben végeznek. Lengyelországban csak akkor engedélyezik az abortuszt, ha a terhesség nemi erőszak vagy vérfertőző szexuális kapcsolat következménye. Továbbá ha a magzat súlyos betegségben szenved, vagy a terhesség veszélyezteti a nő életét. (IPPF 61).

Ami a hozzáférés időkorlátját illeti, a hozzáférés határideje általában 12 hét (IPPF 50).<sup>7</sup> Ha azonban egészségügyi problémák merülnek fel, az abortusz később is elvégezhető. A hosszabb időtartam azonban kizárólag akkor vehető igényben, ha a terhesség a nő vagy a magzat életét veszélyezteti. Például Bulgáriában az abortusz kérésre hozzáférhető 12 hétig. 12 és 20 hét között abban az esetben végeznek abortuszt, ha „a nő olyan betegségben szenved, amely a terhesség alatt vagy a szülés közben veszélyeztetheti a nő egészségét vagy az életét valamint a magzatét.”<sup>8</sup> (IPPF 17, saját fordítás). A terhesség későbbi időszakában is előfordulhat abortusz abban az esetben, ha „súlyos magzati deformációt” állapítottak meg vagy ha „a nő élete forog kockán”<sup>9</sup> (IPPF 17, saját fordítás). Azokban az országokban ahol az abortusz kérésre nem hozzáférhető, mint például Lengyelországban, nem létezik kiszabott határidő. Lengyelországban abortuszt kizárólag életveszély, magzati deformáció, vérfertőzés és nemi erőszak esetében végeznek (IPPF 61). Ha összehasonlítjuk Bulgária (kérésre hozzáférhető) és Lengyelország (kizárólag bizonyos esetekben) abortusztörvényét a határidő szempontjából, megállapíthatjuk, hogy a határidő hiánya vagy a hosszabb határidő nem vezet egy enyhébb abortusztörvényhez. Ellenkezőleg. Minél hosszabb a határidő, annál szigorúbbak a feltételek. A határidő hiánya pedig általában azt jelenti, hogy az abortuszt a legszigorúbb feltételeknek vetik alá.

---

<sup>7</sup> Az európai országok abortusz hozzáférhetőségi határidejeiről összeállított átfogó táblázatot az IPPF „Abortion Legislation in Europe” dokumentuma tartalmazza.

<sup>8</sup> Eredeti szöveg: „when the woman suffers from an illness which during pregnancy or during delivery may endanger her health and life, as well as that of the offspring” (IPPF 17).

<sup>9</sup> Eredeti szöveg: „severe foetal malformation” és „risk to the life of the woman” (IPPF 17).

Európába legtöbb országában, kivételt képeznek azok az országok, ahol abortusztilalom van életben, az abortusz engedélyezése feltételekhez van kötve. Maga a törvénynek a léte magával hordozza feltételek kiírását. A kérelmező nőnek teljesíteni kell ezeket a feltételeket ahhoz, hogy abortusz kérelmét elfogadják. A feltételek közé tartozik a határidő betartása, az orvosi konzultáció és hozzájárulás, és kiskorú esetében a szülői hozzájárulás. Gyakran a folyamat része, hogy a nő tanácsadáson kell, hogy részt vegyen, majd a tanácsadást várakozási idő követi, amelynek állítólagos célja, hogy a nő átgondolja döntését és – a reá nehezedő nyomás hatására - lehetőleg meggondolja magát. A tanácsadás követelménye része a magyar abortusztörvénynek is. Kevés országban létezik „poszt-abortusz” tanácsadás. Az izlandi törvény például kötelezővé teszi a részvételt „poszt-abortusz” tanácsadáson, amely segítséget nyújthat a nő számára, hogy lelkileg feldolgozza az abortuszt és ugyanakkor egy újabb abortusz elkerülése érdekében a fogamzásgátlás módszereiről nyújt ismertetést (IPPF, 39). A legliberálisabb abortusztörvény is egy sorozat feltételt ró a terhessége megszakítását kérelmező nőre, így gyakorolva nyomást rá.

### **Az abortusz elérhetőségének szigorítási folyamata**

Ami a magyarországi abortusz-törvénykezés legutóbbi, 2011-es vitájának előzményeit illeti, 1956-ig kell visszamennünk, mert ekkor legalizálták az abortuszt először az országban. Az 1992-es törvény az 1956-os abortusztörvényhez hasonló intézkedéseket tartalmaz:

A mai szabályozás, kisebb változtatásokkal, ezen a rendelkezésen alapul. Eszerint a műtetet továbbra is bizottságnak kell engedélyeznie, de nem utasítható el a kérelem, amennyiben a kérelmező a felvilágosítás, rábeszélés (drill?) ellenére, szociális okokra hivatkozva ragaszkodik a műtethez.

(Mink 2012)

Mivel a 60-as években súlyosan megnövekedett az abortuszok száma,<sup>10</sup> a 70-es évek elején a „népesedéspolitikai intézkedések kiterjedtek a terhességmegszakításokra is, és bizonyos szigorításokat vezettek be az engedélyezési gyakorlatban” (Pongrácz 1999). A rendszerváltozást követő 1990-es szabad választások után nyilvános vita bontakozott ki az abortusz jogi szabályozásáról, de korántsem azért, hogy a kanadai gyakorlat felé tegye meg az első emancipációs lépéseket a törvényhozó. Ennek a vitának az lett az eredménye, hogy 1991-ben megszületett az Alkotmánybíróság azon

<sup>10</sup> „Az abortusz-epidémia a hatvanas évek végén érte el csúcspontját: minden második terhesség megszakítással végződött, 100 születésre 134 abortusz jutott” (Pongrácz 1999).



határozata, miszerint az abortusz a magzati élet védelme érdekében nem engedhető meg indok nélkül. Az AB határozatának szellemében aztán megszületett az 1992-es abortusztörvény. A törvény kimondja, hogy „a terhesség csak veszélyeztettség, illetőleg az állapotos nő súlyos válsághelyzete esetén, az e törvényben meghatározott feltételekkel szakítható meg” (1992. évi LXXIX törvény a magzati élet védelméről). A törvény a következő feltételekhez köti a terhesség megszakítását: a terhesség bűncselekmény következménye, a magzat súlyos károsodásban szenved, az állapotos nő egészsége veszélyben forog, és ha a terhesség a nőt súlyos válsághelyzetbe sodorja.

A terhesség megszakítását kérelmező nőnek tanácsadáson kell részt venni. A tanácsadás keretén belül a nőt tájékoztatják a gyermekvállalás esetén elérhető különböző intézményi támogatásokról, illetve a lehetőségek másik végleteként, az örökbeadás lehetőségeiről. Ha a nő nem gondolta meg magát, ezek után még egy tanácsadáson esik keresztül, amelyben a terhesség-megszakítás jogi feltételeiről és az orvosi beavatkozás folyamatáról kap felvilágosítást. Ha minden rendben van és megkapta az engedélyt, a nőnek nyolc napon belül kell jelentkeznie az adott egészségügyi intézetben.

2011-ben, a második FIDESZ kormány hatalomra kerülését követően, újból fellángoltak az abortusztörvény körüli viták, amit az váltott ki, hogy a kormány egy liberálisabb abortusztörvény bevezetése helyett olyan, a törvény szövegét közvetlenül és közvetve érintő más intézkedéseket, törvényeket hozott, amelyek az abortusztörvény szigorításához vezethetnek a jövőben. Ezek az intézkedések három fontos változást eredményeztek, illetve idézhetnek elő az igazságszolgáltatás és jogalkotás intézményes rendjében elfoglalt helyük erejénél fogva. Mindenek előtt fontos leszögeznünk, hogy a vita az „alkotmányozás lázában égő” politikai erőterében hangosodik fel. A kormány sikeresen elérte, hogy a magzati élet védelmét kimondó kitétel bekerüljön a kormánykoalíció pártjai (FIDESZ-KDNP) által előterjesztett alkotmánytervezetbe, mely a tágabb politikai horizontot meghatározó értelmezési keretét adja az abortusztörvény vitájának. 2012. január elsejétől életbe lépett az 1949-es Alkotmányt leváltó, nevében is a szakítás tényét hangsúlyozó, Alaptörvény, s benne az a félmondatnyi módosítás, amely az alapértékek megfogalmazása ürügyén a magzat életének védelmét a fogantatás pillanatához köti: „Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg” (Magyarország Alaptörvénye 2011. április 25.). A nők érdekeit képviselő civil szervezetek tagjai, köztük Sproncz Júlia, a Patent Jogvédő Egyesület jogásza, attól tartanak, hogy az Alaptörvénynek ez a fordulata a jövőben az abortusztörvény „nyílt vagy burkolt szigorításá[hoz],” ad abszurdum akár teljes tiltásához is vezethet (Valkai 2012. január 27). A

módosítást támogató kormánypárti politikusok azonban váltig állítják, hogy „a magzati élet védelmének alkotmányba foglalását *csak szimbolikus* [gesztus]nak tartatják” (Valkai, 2012, január 27, kiemelés tőlem). Azonban, ha szó szerint vesszük a hatalom retorikáját, és feltesszük, hogy lehetséges *pusztán szimbolikus* gesztusról beszélni, aminek semmilyen hatása és jogalkotási következménye nincsen, akkor ezzel azt is implikáljuk, hogy a módosítás, amit oly hevesen védelmezett a hatalom üres, értelmétől megfosztott szimbólum. A „csak szimbólum” retorikája arra világít rá, hogy ezek a politikusok – „jobb esetben”- vagy tagadják eredeti szándékaikat, vagy – rosszabb esetben – azt gondolják, hogy üres szimbólumokkal lehet az ország demokráciáját erősíteni.

Az abortusztörvény szövegének lehetséges módosítását illetően, a vitában résztvevők legvalószínűbbnek egy olyan törvénymódosító javaslat benyújtását látják lehetségesnek, ami a hatályos törvény „a nő súlyos válsághelyzetének” kritériumának értelmezése, pontosabban jelentésének a leszűkítése irányulhat. Állítólag pontosabb meghatározásra van szükség, mert a hatályos törvény megfogalmazása túlon túl nyitott különböző értelmezésekre. A mostani törvény szerint „súlyos válsághelyzetnek” minősül minden, ami lelki vagy testi megrendülést, illetve társadalmi ellehetetlenülést okozna az anyának a magzat megszülése esetén. Ennek a definíciónak a leszűkítése kizárólag úgy érhető el, ha meghatározzák a lelki és a fizikai trauma mértékét. Ez a felfogás azt feltételezi, hogy a lelki vagy testi traumáknak a súlyossága nem csak mérhető, de létezik egy közös szempont, érték, ami mentén felállítható az a skála, amely aztán „objektív” módon meghatározza, hogy a skálán elfoglalt helyétől függően melyik trauma tekintendő kevésbé és melyik nagyon súlyos esetnek. Ennek a logikának következtében aztán könnyen előállhat az az érvelés, amely mentén a súlyos válsághelyzet már nem lesz elég, a kizárólag extrém válsághelyzetekben lenne csak megengedett az abortusz, például öngyilkossági kísérlet esetén. A terminus jelentésbeli leszűkítésének a következménye az lenne, hogy az állam ahelyett, hogy enyhítené, ideális esetben megelőzné a traumát, még jobban elmélyíti azt. Egy szigorúbb definíció bevezetésével maga az állam fogja a nők „társadalmi ellehetetlenülését” okozni. Ha megtörténik az értelmezés leszűkítése, akkor Magyarország már nem tartozik többé azon országok közé, ahol az abortusz a nő kérésére hozzáférhető, hanem azok közé, ahol az abortusz kizárólag bizonyos esetekben engedélyezett. A küzdelem, a vita tétje pontosan ennek a terminusnak a széles értelmezési lehetősége körül forog, mert jóllehet törvény szabályozza az abortuszt, de ez a „megkötés” biztosítja azt, hogy a törvény (viszonylag) nyitott legyen.

Az alkotmánymódosítás mellett a kormány ugyanakkor drasztikusan csökkentette az abortusz finanszírozására fordítható pénzüsszeget. Ez ahhoz

is vezethet, hogy az abortusz jelentősen megdrágul<sup>11</sup> és ezért számos nő számára elérhetetlen lesz ez az egészségügyi szolgáltatás. A 2011-es elfogadott költségvetés szerint az abortuszra tervezett költségvetési keret csak 400 millió forint. A csökkentés tekintélyes mérete akkor válik nyilvánvalóvá, ha összehasonlítjuk az előző év hozzájárulásával, amely „ennek négyszerese, 1,6 milliárd volt és utoljára 2000-ben volt egymilliárd alatt” (Janecskó 2011. március 11.). Ugyanakkor Orosz Babett a „Mire költi az abortuszokra szánt pénzt a kormány?” című cikkében arra hívja fel a figyelmet, hogy a kormány 1,1 milliárd forinttal többet juttat a terhességgondozásra. Vagyis a kormány az abortusz támogatására szánt összegből elvett pénzkeretet, családpolitikája propagálásának érdekében, terhességgondozásra fordítja. Míg a terhességgondozás költségvetési keretének a növelését pozitív lépésnek tekintem, problematikusnak tartom, hogy ezt a pénzt az abortusz keretből veszik el. Ennek a lépésnek a fényében nyilvánvalóvá válik, hogy a kormány erősen abortusz ellenes. Ezzel az intézkedéssel szembeállítja a terhesség megszakítását választó nőket és a terhességet választó nőket. Két ellentétes csoportként kezeli őket és (érdek)ellentétet szít köztük.

Ezek az intézkedések mintegy előhívják és előidéznek az abortusztörvény szigorításának a lehetőségét, egyfajta előkészületnek tekinthetők. Mindezek ellenére, a kormány azt állítja, hogy ezek az intézkedések és lépések nem vezetnek az abortusz szigorításához. Váltig hangoztatják, hogy a koalíció két pártja, a Fidesz és a KDNP megállapodott abban, hogy az abortuszt nem szigorítják. A különböző civil szervezetek alkotmánymódosítással kapcsolatos kritikáját Semjén Zsolt

---

<sup>11</sup> A Fizetések.hu, az egyik legnagyobb online béradatbázis, felmérése szerint „2011 márciusi adatok szerint a férfiak átlagfizetése 245.000 forint, míg a nőké 194.500 forint” (Ficza 2012 február 8). Az abortusz jelenleg „30 ezer forint körüli összeg” (*WebOrvos* 2011. március 4.). Ha a terhes nő valamilyen szociális támogatásban részesül, igényelhet kedvezményt, amelyet a családvédelmi szolgálat állapít meg. Ingyenes azok számára aki „rendszeres szociális segély, fogyatékosági támogatás, vakok személyi járadéka, magasabb összegű családi pótlék, illetve aki szociális intézményben lakik” (*HarmoNet* 2004. július 30.). Pongrácz Tiborné (1999) felmérései szerint az 1990-es években „az abortuszok növekedése a még gyermektelen nők körében volt a legjelentősebb (48 százalékos növekedés a nyolcvanas évek első feléhez képest).” A még gyermektelen nők kategóriájába tartoznak a serdülőkorban lévő lányok, a 20 év körüli fiatalok függetlenül attól, hogy házasok vagy sem. Pongrácz kiemeli, hogy a „terhesség-megszakítással nemcsak az e korcsoportba tartozó hajdon lányok, de a már házasságot kötött fiatal asszonyok is azonos gyakorisággal élnek.” Ennek függvényében az abortusz költségeinek az emelése a pályakezdő fiatalokat érintheti leginkább, akik az alacsony fizetések miatt nem hajlandók vagy nem mernek gyereket vállalni. A pályakezdő nők fizetése még kevesebb mint 194. 500 forint: „az ő átlagjövedelmük: 169 ezer forint, míg férfi pályakezdő társaiké 203 ezer forint” (Ficza 2011. március 4). Ez a jövedelem még kevesebb „az egészségügy és szociális ellátás (119 ezer), a mezőgazdaság és élelmiszeripar (96 ezer), valamint a segédmunkák (92 ezer) területén” (Fizetések.hu 2012 május 10).

Kereszténydemokrata Párti miniszterelnök helyettes "politikai hisztériakeltésnek" (Janecskó 2011. március 11.) nevezte. Szerinte a magzat védelme nincs ellentétben a nő önrendelkezési jogával és téves értelmezés az, amely a nő jogainak korlátozásaként értelmezi azt a lépést, amely „csupán” arra irányul, hogy védje a magzatot a fogantatás pillanatától. Állítása szerint: „Tisztában vagyunk azzal, hogy nem lehet olyan törvényt hozni, ami a társadalom többsége nem fogadd el. Nem az a cél, hogy egy betarthatatlan törvényt kényszerítsenek rá a társadalomra, hanem hogy próféta jel módjára meggyőzzék a társadalmat az emberi élet szentségéről” (Janecskó 2011. március 11.).

Semjén állítása mögött az a feltevés húzódik meg, hogy az abortusz szigorítását lényegében társadalmi előhaladásként és nem visszalépésként kell elgondol(tat)ni. A magyar társadalom még „nem érett meg” egy szigorúbb abortusztörvény bevezetésére. Valkai Nikoletta (2012) „Abortuszszigorításhoz vezet az alaptörvény?” című cikkében arról számol be, hogy egy nemrég végzett felmérés szerint „a magyar lakosság 65 százaléka nem szigorítaná az abortusztörvényt” (Valkai 2012. január 27.). Ennek fényében még világosabbá válik, hogy ezek a változások az abortusztörvénnyel kapcsolatban valójában előmunkálatok, felkészítik a magyar társadalmat arra, hogy elfogadja az abortusz majdani szigorítását „az emberi élet szentségének” a nevében. Az abortusz szigorításának elfogadása pedig, ebben a cinikus retorikai keretben az érett demokratikus társadalom jele. Ebben a keresztény-konzervatív ideologikus retorikában a fogalmak mintegy kifordulnak önmagukból. A demokráciát nem az önrendelkezési jog megléte határozza meg, hanem az önrendelkezési jognak a redukálása, drasztikus esetben a teljes megvonása. A kormány retorikájának ideológiai csapdáira mutat rá Barát Erzsébet (2012) is az 2010-es év óvodai nevelés országos alapprogramjának módosítása körül fellángolt vitát elemző cikkében.<sup>12</sup> Barát azt a retorikai folyamatot mutatja be, melynek eredményeként az ellenzők érvelésében egybemosódik a módosítás eredeti szándéka, „a gyerekek nemi identitás[a] sztereotípiá mentességé[nek] előmozdít[ása]” „a nemi meghatározottság tudatosításának az eltörlésével” (Barát 2012, 4, 7). Ennek az egybemosásnak a következtében a módosítás viszonylagos pozitív jellege eltűnik. A 2010-ben bevezetett, sztereotipikus gondolkodás ellen meghirdetett oktatáspolitikát hevesen ellenző KDNP-s logika (akkor még) parlamenti ellenzékként, ugyanazt a cinikus retorikát működteti, mint az abortusz kapcsán immáron hatalomban megfogalmazódott kijelentései. Az óvodapedagógiát illető kritika logikájának elemzése során Barát is a nemi egyenlőség önmaga ellenébe forduló érvelést

<sup>12</sup> Köszönet Barát Erzsébetnek, hogy rendelkezésemre bocsátotta a kéziratot. A szerepeltetett oldalszámok a kézirat oldalszámai.

éri tetten: a nemi sztereotípiák megszüntetése nem előrelépést jelent a nemi egyenlőséget biztosító társadalom felé, hanem épp ellenkezőleg, visszaesést okoz, mivel bevezetése aláássza a nemek szerepének egyenlő fontosságát (sic).

Semjén Zsolthoz hasonlóan Salamon László, az alkotmány-előkészítő bizottság KDNP-s elnöke is hasonló retorikát alkalmaz, amikor a magzatvédelemről nyilatkozik. Salamon tagadja, hogy a magzatvédelem bevezetése az alaptörvénybe az abortusztörvény módosításához készítené elő a terepet. Véleménye szerint a magzatvédelem arról szól, hogy „a magzati élet feletti döntés a továbbiakban *megszűnne puszta önrendelkezési kérdés lenni*, de mindez *nem járna az abortusz teljes tilalmával*” (Janecskó 2011. március 11.; kiemelés tőlem). Ha közelebbről szemügyre vesszük az állítás kiemelt részeit, nyilvánvalóvá válik, hogy az abortusztörvény szigorításának a tagadása nem más, mint halogatási taktika és a végső cél valójában a törvény szigorítása. Ha az abortusz megszűnik „puszta önrendelkezési” kérdés lenni, akkor a nő elveszti a jogát ahhoz, hogy szabadon döntsön saját terhességének a sorsáról. A magzatvédelem és a nő önrendelkezési joga közti kapcsolatot értelmezve Spronz Júlia fejtette ki legegértelműbben a vitában, hogy a magzatvédelem lényegében megsemmisíti a nők önrendelkezési jogát:

Amennyiben a magzatot jogalannak tekintik, olyan védelmet élvez, mint egy ember, a nők önrendelkezési joga így fel sem merül. Azaz, ha a nő élete veszélybe kerül, csak ekkor van lehetőség abortuszra, semmi más esetben nem. (Valkai 2012. január 27.)

Az önrendelkezési jog megkérdőjelezésének következményeként a magzat életét majd az állam dönti el és nem a nő. A probléma csak az, hogy a magzat a nő testének a része, és abban a pillanatban, amikor is az állam a magzatról dönt, akkor lényegében a nő testéről dönt és megkérdőjelezi morális alapon - az élet szent ergo abortusszal az élet szentsége ellen vétünk - a nő önrendelkezési jogát.

Salamon kijelentésében tetten érhető az a tény, hogy a kormány az abortusz szigorítása felé halad annak ellenére, hogy váltig tagadja azt. Salamon ugyanis az abortusz *szigorítása* helyett az abortusz *teljes tilalmáról* beszél. Az abortusz teljes tilalmához képest a szigorítás aztán enyhítő lépésnek tűnhet fel. Ezek szerint a szigorítás még belefér a kormány jövőbeli terveibe és megnyugtató hírként fogadhatjuk, hogy nem teljes tilalommal kell, szembenézzünk a közeljövőben. Soltész Miklós, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium szociális, család és ifjúságügyért felelős államtitkára, szintén tilalomról és nem szigorításról beszél, mint kívánatos, de a „felelős realpolitikus” pozíciójából elérhetetlennek minősülő állapotról: „a magyar társadalom jelenleg még nem kész az abortusz *betiltására*, de remélik, a kérdésről vallott társadalmi szemlélet alakításával akár felére csökkenthetik a

terhesség megszakítások számát” (hvg.hu 2011. május 6.). Az ő logikája szerint azonban a magyar társadalomnak már nemcsak az abortusz szigorításához kell felnőnie, hanem az abortusz tilalmához. E két politikus nyilatkozatait követve láthatóvá válik, ahogyan a kormány abortusz diszkurzusában az egymásnak ellentmondó jövőbeli célok valójában egy közös ideál, a tiltás irányába mutatnak. Egyfelől a kormány váltig állítja, hogy a magzatvédelem ellenére nem áll szándékába semmiféle szigorítás, ugyanakkor kimondja, hogy végső célja egy olyan társadalom létrehozása, amely előlépésnek tekinti az abortusz tilalmának a bevezetését. Az ellentmondást a cinikus retorikai keret oldja fel – és leplezi is le egyben.

### **Kampány az „érett” társadalomért**

Az „érett” társadalom létrehozásának érdekében 2011-ben a kormány abortusz ellenes, tudatformáló plakátkampányt indított. A kampányt az Európai Unió Progress-programjának keretén belül kapott támogatásból finanszírozták (sic). Ennek az EU programnak a része a nemi egyenlőség előmozdítása.<sup>13</sup>

A magyarországi kampány rávilágít arra, hogy a kormány miben látja, vagyis hogyan képzei el a nemi egyenlőséget. A jelenlegi magyar kormány szerint a nemek közötti egyenlőség elérése érdekében rá kell venni a nőket, hogy vállalják terhességüket. A kampány az abortuszt választó nőkhöz szól, arra hívja fel a figyelmüket, hogy döntésük egyrészt teljesen szükségtelen, hisz sok gyermektelen család van Magyarországon, aki boldogan fogadna örökbe gyereket, ugyanakkor morálisan elítélendő, mert „megölnek” egy életet. Természetesen az abortusz immoralitását a plakát nem mondja ki nyíltan, hanem sugallja. A magzatot egy beszélő tudattal rendelkező lényként reprezentálja, aki mintegy meg/felszólítja a nőt, hogy kegyelmezzen meg neki és hagyja életben. A plakáton a következő felirat olvasható: „Azt is megértem, ha nem vagy meg kész rám, de inkább adj örökbe, hadd éljek!”

<sup>13</sup> Az egyenlőség elérése érdekében a programnak a következő célkitűzései vannak: az „egyenlő mértékű gazdasági függetlenség”, „egyenlő fizetés ugyanazért a munkáért”, „egyenlőség a döntéshozatalban” és „a méltóság, az integritás megerősítése és a nemi alapú erőszak megszüntetése” (European Commission 2012. február 3.).



A magzati élet védelme nevében fellépő kampányok gyakran alkalmazzák a magzat vizuális megjelenítését. A magzat fotóját, a szonogramot, arra használják, hogy érzelmileg zsarolják a terhes nőt. Abban a pillanatban, amikor a nő szembesül a testében lakozó élettel, vagyis meglátja a magzat testét és hallja a magzat szívdobogását, még nehezebb lesz számára az abortuszt választani. Egyes amerikai államokban, Texasban, North Carolinában és Oklahomában, ezt a taktikát alkalmazzák, hogy elrettentsék a nőket az abortusztól. Texasban, például törvény kötelezi az orvosokat, hogy szonogramot készítsenek, és kényszerítsék az abortuszt választó nőket, hogy megnézzék a szonogramot, vagy legalábbis végighallgassák az orvos szonogram leírását, és meghallgassák a magzat szívverését (Barry 2012. február 7.). A magyarországi kampány a texasihoz hasonló zsarolási taktikát alkalmazta az abortuszt választó nőkkel szemben. Ugyanakkor megszegyenítő kampányt indított ellenük. Kritikájában Spronz Júlia kiemelte a kampány stigmatizáló és a büntudatkeltő célját, amely aláássa a nők önrendelkezési jogát:

***Etikátlannak tartjuk, hogy a magzatot élő személyként bemutató kampánnyal büntudatot keltsenek a saját testük felett rendelkező nőkben.*** Minden nőnek – akár csak a férfiaknak – joga van meghatározni, hogy mi történjen, vagy ne történjen a testével, és e joga gyakorlását nem etikus büntudatkeltéssel befolyásolni.

(Patent Egyesület 2011; kiemelés az eredeti szövegben)

Mivel az EU-s programból elnyert pénzüsszeget a program céljaival ellentétes módon használták fel, a kormány konfliktusba került az Európai Unióval. A problémát az okozta és okozza továbbra is, hogy az Európai Unió „nemzeti egyenjogúság” értelmezése szöges ellentétben áll a magyar

kormány felfogásával. Viviane Reding, Igazságügyi EU biztos véleménye szerint a magyarországi kampány abortuszellenes üzenete „[n]incs összhangban az Európai Unió Progress programjának szabályaival” (Szigeti 2011. június 9.). Az európai normák szerint az abortusz szigorítása/tilalma, illetve a nők önrendelkezési jogának a megvonása nem tartozik azok közé a lépések közé, amelyek a nemi egyenlőséget elősegíthetnék. Ezzel szemben a magyar kormány gender-ideológiája a társadalmi előhaladás és a nemi egyenjogúság „érdekében” indított abortuszellenes kampányt. Ennek következtében Reding felszólította a magyar kormányt, hogy állítsa le a kampányt. 2011. június végére az abortuszellenes hirdetések visszavonták a nyilvános terekről (NOL 2011. június 22.).

Végül a hatályos abortusztörvény azon két tényezőjét szeretném érinteni, amely a vitában nem került elő. Ezek is megnehezíthetik az abortusz elérhetőségét annak ellenére, hogy látszólag az a céljuk, hogy „segítsék” az abortuszt igénylő nőt. Ez a két elem a tanácsadás és a szociális támogatás. Talán azért is kerültek háttérbe, mert kevésbé lehet kategorikus jelentésmezőkbe szorítani őket. Attól függően, hogy hogyan hajtják végre őket, enyhíthetik vagy felerősíthetik az abortusz traumatikus hatásait. A tanácsadás szükséges szolgáltatás, de annak a veszélyét rejt magában, hogy tanácsadásból a meggyőzés eszközévé lesz, ami arra igyekszik rávenni a nőt, hogy mondjon le az abortuszról. Valójában pedig segítenie kellene a nőt abban, hogy a számára legmegfelelőbb döntést hozza: vagyis kizárólag a nő érdekeit kellene szem előtt tartania. Az erős szociális támogatás is ideálisként hangzik, de könnyen fordítható azon nők ellen, akik tudatosan döntenek úgy, hogy nem vállalnak gyereket – s akár nem is kerülnek az abortusztörvénnyel közvetlen viszonyba. Paradox módon, minél jobb a szociális háló, annál jobban növekszik a gyermekvállalás nyomása a nőkre. Ebben a helyzetben az a nő, aki tudatosan nem vállal gyereket, meg lesz bélyegezve. Véleményem szerint a társadalom nem az abortusz betiltásához kell felnőjön, ahogyan a jelenlegi magyar kormány stratégiája sulykolja, hanem a büntudatmentes abortuszhoz és végső soron az abortusztörvény eltörléséhez.

## A lehetséges jövőkép

A büntudatmentes abortusz jelentését egy amerikai sorozat példájával szeretném illusztrálni. Willa Paskin 2011-es szeptemberi cikkében azt ünnepelte, hogy végre valahára a *Grey's Anatomy* (A Grace Klinika) amerikai sorozat egyik karaktere, ráadásul fő műsoridőben, kitart a mellett, hogy abortuszért folyamodjon, és nem gondolja meg magát az utolsó pillanatban. Christina Young, a híres női sebész elhatározza, hogy véget vet



terhességének, mivel egyáltalán nem akar gyereket. Számára a karrierje sokkal fontosabb. Ráadásul még sikeres férje is van, így nem járna anyagi gondokkal a gyermekvállalás. Azonban a női karakter nemcsak hogy véghezviszi az elhatározását, de büntudat nélkül fel is vállalja azt. Számomra ez jelentené az igazi társadalmi előrelépést: ha a nők végre-valahára büntudat és társadalmi nyomás nélkül dönthetnének saját sorsukról.

## Felhasznált irodalom

„[1992 évi LXXIX a magzati élet védelméről szóló törvény.](#)” *CompLex Kiadó.* 2012. augusztus 15.

„[Magzatelhajtás.](#)” In „1978. IV Törvény a Büntető Törvénykönyvről (Hatályos 2012.03.03 - 2012.04.14) – 169. §.” Nemzeti Jogszabálytár. 2012 Március 05.

„[Malta: Criminal Code \(Chapter 9\).](#)” 2010. szeptember 29. *European Commission: TOGETHER AGAINST TRAFFICING IN HUMAN BEINGS.* 2012 Augusztus 16.

Barát Erzsébet. Megjelenés alatt. „A 'politikai korrektség'-re hivatkozás ideológiai csapdái: A 2010-es év óvodapedagógiai változtatásokra tett kísérletet kísérő társadalmi és politikai küzdelmek.” In Tarnóc András és Kádár Judit (szerk.) *Gondolatok a toleranciáról, a máságról. (Mi/Más Konferencia 2010.)* Eger: Amerikanisztika Tanszék, Esterháry Károly Főiskola.

Barry, Taynes. 2012. február 7. „[U.S. Judge Allows Enforcement of Texas Abortion Law.](#)” *Reuters.com.* 2012 Február 18.

Berer, Marge. 1988. „Whatever happened to 'women's right to choose?'” *Feminist Review* 29: 24-37.

Boonin, David. 2002. „Framing the Question.” In *A Defense of Abortion.* Cambridge University Press, 1–18.

Brodie, Janine, Shelly Gaqvigian, és Jane Jenson.1992. *The Politics of Abortion.* Toronto: Oxford University Press.

Cisler, Lucinda. 1970. „Unfinished Business: Birth Control and Women's Liberation.” In Robin Morgan (szerk.) *Sisterhood is Powerful: An Anthology of Writing from the Women's Liberation Movement.* New York: Vintage Books, 245–289.

Cornell, Drucilla. 1995. *The Imaginary Domain: Abortion, Pornography and Sexual Harassment.* London: Routledge.

- Dworkin, Andrea. 1988. *Letters from a War Zone*. London: Secker & Warburg.
- European Commission. 2012. [„Gender Equality.”](#) *European Commission. JUSTICE*. 2012 Augusztus 15.
- Farley, Melissa. 2004. „Bad for the Body, Bad for the Heart’: Prostitution Harms Women Even if Legalized or Decriminalized. *Violence Against Women* 10(10): 1087–1125.
- Ficza János. 2011. március 4. [„Gyengébb jutalom jár a gyengébbik nemnek?”](#) *Fizetések.hu*. 2012 Augusztus 15.
- Ficza János. 2012. február 8. [„Ötödével keresnek kevesebbet a nők.”](#) *Fizetések.hu*. 2012 Augusztus 15.
- Fizetések.hu. 2012. május 10. [„Havi 160 ezerre számíthatnak a pályakezdők.”](#) *Fizetések.hu*. 2012 Augusztus 19.
- Foster, Serrin M. 2004. „The Feminist Case Against Abortion.” In Erika Bachiochi (szerk.) *The Cost of Choice: Women Evaluate the Impact of Abortion*. San Francisco: Encounter Books, 33–38.
- Friedan, Betty. 1963 (2010). *Feminine Mystique*. London: Penguin Books.
- hvg.hu. 2011. Május 6. [„Jogvédők szerint etikátlan a kormányzati abortuszellenes kampány.”](#) *HVG.hu*. 2011 Szeptember 15.
- IPPF – International Planned Parenthood Federation: European Network. 2012. [„Abortion Legislation in Europe.”](#) Web Oldal. *IPPF European Network*. 2012 Augusztus 16.
- Jackson, Stevie. 1999. *Heterosexuality in Question*. London: Sage.
- Janeckó Kata. 2011. március 11. [„Hiába védett a magzat, nem szigorodik az abortusz.”](#) *Index.hu*. 2011 Szeptember 20.
- MacKinnon, Catherine. 1987. *Feminism Unmodified: Discourses on Life and Law*. Cambridge: Harvard University Press.
- MacKinnon, Catherine. 2005. *Women’s Lives, Men’s Laws*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.
- Magyarország Alaptörvénye. 2011. [„Szabadság és Felelősség: II. Cikk.”](#) *ComLex Kiadó*. 2012 Augusztus 15.
- Medical Council, Ireland. 2004. [„A Guide to Ethical Conduct and Behaviour.”](#) *Medical Council*. 2012 Augusztus 15.
- Millett, Kate. 1969 (1977). *Sexual Politics*. London: Virago.

- Mink András. 2012. „[Kis magyar abortusztörténet.](#)” *Beszélő* 48.szám, 3.évf., 49. szám. 2012 Augusztus 19.
- NOL. 2011. június 22. „[Leszedték az abortuszellenes plakátokat.](#)” *NOL: Népszabadság Online*. 2012 Augusztus 15.
- Paskin, Willa. 2011. szeptember 23. „[A Character on Grey's Anatomy Actually Had an Abortion on Prime-Time Television Last Night.](#)” *Vulture*. 2011. szeptember 25.
- Patent Egyesület. 2011. május 5. „[Ma büntudatkeltés – holnap abortusztilalom.](#)” *abortusz.info: A Patent Egyesület abortuszról szóló információs honlapja*. 2012 Február 15.
- Petchesky, Rosalind Pollack. 1986. *Abortion and Women's Choice. The State, Sexuality and Reproductive Freedom*. London: Verso.
- Pongrácz Tiborné. 1999. „[Terhességmegszakítások a számok és a lakossági vélemények tükrében.](#)” *Századvég* 15. 2012 Augusztus 15.
- Sandlos, Karyn. 2000. „Unifying Forces: Rhetorical Reflections on a Pro-Choice Image.” In Sara Ahmed, Jane Kilby, Celia Lury, Maureen McNeil, és Beverley Skeggs (szerk.) *Transformations: Thinking through Feminism*. London: Routledge, 77-91.
- Smyth, Ailbhe. 1996. „'And Nobody Was Any The Wiser': Irish Abortion Rights and the European Union.” In R. Amy Elman (szerk.) *Sexual Politics and the European Union: The New Feminist Challenge*. Ed.. Oxford: Berghahn Books, 108-130.
- St. James, Margo. 1989. „Preface.” In Gail Pheterson (szerk.) *A Vindication of the Rights of Whores*. Seattle: Seal Press, xvii–xx.
- Stetson, Dorothy McBride (szerk.) 2001. *Abortion Politics, Women's Movements, and the Democratic State: A Comparative Study of State Feminism*. Oxford: Oxford University Press.
- Szigeti Ildikó. 2011. június 9. „[Az EU leszedetné a magyar abortuszellenes plakátokat.](#)” *Mindennapi: A közéleti portál*. 2011 Szeptember 15.
- Valkai Nikoletta. 2012. január 27. „[Abortuszzigorításhoz vezet az alaptörvény?](#)” *Index.hu*. 2012 Február 14.
- Yuval-Davis, Nira. 1997. *Gender & Nation*. London: Sage.